

Ammattikasvatuksen aikakauskirjan kirjoituskilpailun 2006 V Palkinto

”Tulevaisuus... se näyttää hyvältä...”

– Mirjan opiskelutarina

Sissi Huhtala

Laaja-alainen erityisopettaja, KT
Helsingin sosiaali- ja terveysalan oppilaitos
sissi.huhtala@edu.hel.fi

”Toivottavasti tässä on tarpeeksi kerrottuna. Jos vielä jostain haluat kysyä lisää mihin en niin vastannut, tai jos tulee jotain muuta mieleen, niin laita viestiä ... Kaikella syrämmellä ja aurinkoisin terkuin: Mirja <3”
(Mirja toukokuussa 2006, sähköpostiviesti)

Abstrakti

Tämä on Mirjan opiskelutarina. Tarinassa kuvataan nuoren opiskelijan opintopolkua toisen asteen ammatillisen koulutuksen sosiaali- ja terveysalan opinnoissa, kohti lähihoitajan tutkintoa ja työelämää, kohti vanhustyön ammatillaisuutta. Mirja ei ole koskaan kokenut kou-

lunkäyntiä omaksi jutukseksi, hän kokee oppivansa työn ja tekemisen kautta. Mirjaa voidaan kuvata koulukielteiseksi tai kouluallergiseksi (vrt. Takala 1992). Tämän ominaisuuden Mirja itsekin tunnistaa itsessään:

”Koulukielteisyyttä ... hmm... no se johtuu aika paljon varmaan lapsuuden huonoista koulukokemuksista ja muutenkin ns. huonosta lapsuudesta. Ja sitten siitä, että mä voisin nukkua aina vaikka koko päivän ja kouluun kun yleensä aina pitää

herää niin aikasin. Töissä on sitten eri juttu, koska saa tehdä just sitä mitä haluaa, eli olla ihanien asiakkaiden kanssa, ja siitä vielä maksetaan :) Koulu taas on tylsää tunneilla istumista, ja mitään uutta tietoa ei tule, ja maikat valittaa, kun tupakka haisee ja miks olet myöhässä ja nyt saat rästitehtäviä ja blaaaaah ... mua vähän ärsyttää, kun joku muu kontrolloi mun elämää kun minä itse! JA KUKA HULLU NYT KOULUSTA TYKKÄÄ? Mä olen niin onnellinen kun oikeesti nyt valmistun :D”
(Mirja 21.5.2006, sähköpostiviesti)

Mukana Mirjan opintopolulla

Seurasin Mirjan opiskelua kolmen vuoden ajan (syksy 2003 – kevät 2006) haastatteluiden, kirjallisten kyselyiden ja sähköpostikeskustelun avulla. Mirja oli tutkimusprosessissa mielellään mukana:

”Tietenkin saat kirjoittaa, kerrothan vain mihin se kirjoitus tulee, haluaisin saada sen sitten itselleni. Mikä nimi tahansa sopii, Mirja olisi ihan kiva.”
(Mirja 5.2.2006, sähköpostiviesti)

Haastattelin Mirjaa yhteensä kuusi kertaa opintojen aikana. Näistä kaksi haastattelua toteutettiin opintojen alussa syksyllä 2003, yksi keväällä 2004, yksi syksyllä 2004, yksi keväällä 2005 ja viimeinen syksyllä 2005. Haastattelut tehtiin yleensä heti kunkin lukukauden työssäoppimisjakson jälkeen. Haastatteluista neljä oli parihaastatteluja, eli paikalla oli myös toinen opiskelija (Mirjan opiskelukavereita, kolme eri opiskelijaa). Mirjan viimeisen opiskelulukukauden, eli kevään 2006 ajan olin Mirjaan yhteydessä sähköpostitse; sain häneltä yhteensä kahdeksan sähköpostiviestiä kevään aikana. Haastattelin myös kaksi vuotta Mirjan opiskeluryhmää tutoroinutta opettajaa

keväällä 2005. Tämän lisäksi toimin itse Mirjan opettajana yhdessä aineessa yhden lukuvuoden ajan, syksystä 2003 keväseen 2004.

Haastattelut on litteroitu ja niistä on tarinaan poimittu opintopolun eri vaiheita: valintoja, polulla kulkemista haistanneita ”kiviä ja kantoja”, sekä positiivisia, merkityksellisiä oppimiskokemuksia. Tarinassa on mukana runsaiden lainausten myötä vahvasti Mirjan oma ääni, onhan tämä hänen tarinansa.

Tarinan alku

Mirja oli vasta viisitoistavuotias aloittaessaan sosiaali- ja terveystieteiden perustutkintoon (lähihoitaja) tähtäävät opinnot. Mirja täytti kuusitoista ensimmäisen opiskelusyksen loppussa. Ensimmäisessä haastattelussa syyskuun puolivälissä 2003 noin kuukausi opintojensa aloittamisen jälkeen Mirja perusteli hakeutumistaan toisen asteen ammatilliseen koulutukseen ja sosiaali- ja terveystalalle.

”Mun täti puhu siitä, kun se oli täällä koulussa. Tai siis se opiskelee vieläkin. Se puhu mulle kaikkee kivaa tästä koulusta. Mihin täällä voi suuntautua ja tälleen... ja sit mä halusin tulla tänne.”
(Mirja 16.9.2003)

Yhtenä ensimmäisen haastattelun teemana oli se, miksi opiskelijat olivat halunneet ammatilliseen koulutukseen eivätkä lukioon. Mirjalle valinta oli itsestään selvä:

”En mäkään ois ees päässy lukioon. En mä ois halunnukaan sinne.”
(Mirja 16.9.2003)

Mirjan mielestä lukion käyminen on turhaa, ja hänen mukaansa sinne hakeutuvat ne, jotka eivät tiedä, mitä haluaisivat opiskella.

Paitsi alalle opiskelevan tätinsä kautta, Mirjalla oli muitakin aiempia kokemuksia hoitotyöstä; runsaasti lastenhoitosta ja myös vanhustyöstä:

"Kun mä olin ysillä, meilloli niinku tetti. Mä olin yhdessä päivätuvassa, siellä oli vanhuksii. Ne oli kaikki tosi kivoi. Ne ei ollu kivoja ne työntekijät. Niillä oli joka päivä aina sama, niil oli tuolijumppaa, tai sit ne heitteli silleen tyyliin palloo tai jotain... ne ei niinku tehny mitään uutta. Mä en saanu tehdä siellä mitään, mun piti vaan pistää tiskejä koneeseen ja kattaa pöytää."
(Mirja 16.9.2003)

Opintojen alussa Mirja ei vielä puhunut vanhustyöstä koulutusohjelmavaihtoehtonaan, hän halusi käydä läpi, ja kokeilla lähihoitajan työn eri osa-alueita ennen päätöksentekoaan. Toisen työssäoppimisjakson (kotihoito) jälkeen (keväällä 2004) hän kuitenkin jo oli tehnyt alustavan päätöksen. Päätöstä vaikeutti epävarmuus omista hoitotyön taidoista.

"... mä voisin suuntautua vanhuksiin, ja mä haluaisin kotihoitoon töihin, jos kotisairaanhoido ja kotihoito ei olis yhdistyny, koska mua pelottaa ihan sikana joku verenpaineen mittaus. Kun mä mittasin [opiskelukaverilta] verenpainetta, niin sen käsi puutu, kun mä pumppasin sitä niin ylös, kun mä en tuntenu mitään, enkä kuulu mitään..."
(Mirja 13.4.2004)

Epäröintiä ja tahtomisen pohdintaa

Lähihoitajaopiskelijat ovat opintojensa alussa varsin motivoituneita (ks. Huhtala & Luukka 2004). Motivaation lisäksi tarvitaan myös tahtomista (volitio), joka ohjaa ja auttaa pyrkimään haluttuun tavoitteeseen (ks. esim.

Corno & Kanfer 1993; Schunk & Zimmerman 2003). Mirja huomasi ensimmäisen työssäoppimisjakson aikana, mitä hän ei tahdo:

"Lapset ei kyllä silleen hirveesti oo mun juttu. ... ne huutaa ja kiljuu ja riehuu ja siit tulee pää kipeeksi... En ikinä menis päiväkotiiin töihin."
(Mirja 18.12.2003)

Mirja koki koko opiskeluajan olevansa omalla allaan, vaikka välillä epäröikin:

"Ja sitte... kyl mä ajattelin, et täällon pitkät koulupäivät, mut ne on kyl tosi pitkät..." (Mirja 13.9.2003)

Hän tahtoi vanhustyöhön, mutta tahtomista murensi hankala matka oppilaitoksen toiseen toimipisteeseen, jossa vanhustyön koulutusohjelma toteutettiin. Samassa haastattelussa Mirja tahtoi – ja ei tahtonut:

"Mä ainakin suuntaudun [vanhuksiin]. Tällä hetkellä ainakin. Ne on ihanii, sulosii..." (Mirja 7.12.2004)
"... mä en suuntaudu vanhuksiin, jos tääl ei oo sitä mahdollisuutta, koska mä en lähe [oppilaitoksen toiseen toimipisteeseen]... vanhuksset on semmonen, joka mua oikeesti kiinnostaa, mä haluaisin työskennellä niitten kaa... jos ei sitä mahdollisuutta tuu tänne, niin mä en sitten mee minnekään... mä asun niin lähellä, et tänne on niin helppo tulla..." (Mirja 7.12.2004)

Aika kuitenkin teki tehtävänsä ja tahtomistaan punnittuaan Mirja valitsi vanhustyön koulutusohjelman, matkasta huolimatta:

"Mä haluan oikeesti vanhuksiin, mua ei kiinnosta, missä se on... Mä olisin toivonu, et se olis ollu täällä, kun mulla kestää viis minuuttii tulla tänne...aina ei voi voittaa..." (Mirja 4.4.2005)

Työssäoppiva Mirja - ja Mirja koulussa

Mirja jaksoi käydä kaikissa työssä-oppimispaikoissaan säännöllisesti ilman myöhästymisiä ja poissaoloja (toisin kuin koulussa), vaikka matka työpaikoille oli usein paljon pitempi kuin oppilaitokseen ja Mirja joutui heräämään paljon aikaisemmin. Eron sai Mirjan mukaan aikaan se, että työpaikoissa oli tekemistä koko ajan ja "...tääl istutaan luokissa ja kuunnellaan opettajia, joista ei tajua yhtään mitään...". ja "... mä jotenkin ajattelin sitä mun työnä..." sekä "... mä ajattelin, et sinne on kiva mennä.." (Mirja 4.12.2004) Kaiken kaikkiaan oleellisin ero oli "... se, et siellä saa tehdä, eikä tarte istua ja kuunnella tylsii opettajia, jotka marmattaa vaan samaa..." (Mirja 4.12.2004) Mirja tunsu itsensä ja oman oppimistapansa - kouluoppiminen ei ollut hänen juttunsa: "Mä oon vähän semmonen, eläväinen ihminen. Ja mä en sit välttämättä aina jaksa vaan istuu tuolla tunneilla, kuunnella ja kirjottaa." (Mirja 13.9. 2003)

Kuitenkin Mirja tiedosti sen, että hänen pitäisi opiskella myös koulussa: "... et mä käyn paremmin koulua..." (Mirjan uudenvuodenlupaus 2. lukukaudelle, 18.12.2003). Mirja kuvasi rehellisesti omaa käyttäytymistään oppilaitoksessa: "Täällä koulussa mä oon ihan hirvee, kaikki maikat aina pelkää, kun ne tulee, et mitä se Mirja taas keksii..." (Mirja 7.12.2004). Oppitunneilla hän ei osallistunut, jos aihe ei kiinnostanut: "Mä oon vaan hiljaa tai sit mä lörpötän jonkun kaa." (Mirja 7.12.2004)

Jälkeenpäinkin Mirja myönsi, että hän oli ollut hankala opiskelija, tosin myös opettajissa oli hänen mielestään vikaa: "Ikävintä opiskelussani on ollut se, että mä olen ollut kamala lintsari ja sen takia joutunut aika moisiin ongelmiin... heh..."

En ole tykännyt melkeen kenestäkään opettajasta...

Opettajat on olleet mun mielestä liian tiukkoja, ja ne ei yhtään osaa ajatella, että opiskelijoilla on myös oma elämä. Opettajilla on semmonen kumma käsitys, että jos joku opiskelija elää sille oppimiselle, niin kaikkien pitäis. Siitä on tullut kauheet valitukset, kun opiskelijat käy samanaikaisesti töissä kun koulussa, mutta milläs muuten sitten elät?"

(Mirja 21.5.2006, sähköpostiviesti)

Ammatillisuuteen kasvu

Mirjan ammattiin ja ammatillisuuteen kasvu - heikosta koulunkäyntimotivaatiosta huolimatta - oli kiitettävää. Hän sisäisti hoitotyön ja lähihoitajan vuorovaikutustyön peruseriaatteita todella hienosti:

"Mä ainakin ajattelen, että mä hoidan niitä silleen miten mä haluaisin, et mua hoidetaan." (Mirja 7.12.2004)

"Kaikki potilaatkin aina sano, että sulla on niin kaunis hymy... Mulla on ainakin niin siis sellanen ilonen luonne... sillon kun mä oon hyvällä päällä... kun mä meen sinne potilaitten huoneeseen... niin mun mielestä sinne pitää mennä ihan rauhassa, ja tehdä kaikki ihan rauhassa, ja jutella sen potilaan kans."

(Mirja 7.12.2004)

"Aina pitää muistaa ammatillisuus kun on asiakkaitten kanssa, niinku kaikessa. Jos sä oot jossain paikassa, missä on kauan, niin niihin kuitenkin kiintyy silleen omalla tavallaan." (Mirja 4.4.2005)

Rästit Ammatillista oppilaitosmuotoista opiskelua "vaivaa" sama rutiinimaisuuden ja laitoksellisuuden ilmapiiri kuin muutakin koulua. Koulutus on itsestäänselvyys, rutiini, pakko, ja suurin osa merkittävistä oppimiskokemuksista koetaan koulun ulkopuolella (Huhtala 2005a).

Enhkä tästä koulun merkityksettömyydestä johtuen opiskelijoiden opinnot eivät aina suju toivotussa aikataulussa ja yksi suurimmista (sekä opiskelijoiden että varsinkin opettajien) ongelmista ammatillisessa toisen asteen koulutuksessa ovat opiskelijoiden suorittamattomat tehtävät ja kurssit, rästit (Huhtala 2003, 33). Mirjakin haastattelussa kouluopinnoista keskusteltaessa nosti ensimmäisenä esiin rästit:

"... mulla on kolme rästä... sit mä en pääse yhtä kurssia välttämättä läpi... kuvista mä en ainakaan pääse läpi, ja sit liikasta mulla on kans poissaoloja..."

(Mirja 7.12.2004)

"Mulla on neljä tenttiä rästissä."

(Mirja 4.4.2005)

"Opiskelut sujuu mulla ihan ok. Vähän on vaan poissaoloja niin pitää korvauksia tehdä."

(Mirja 16.11.2005, sähköpostiviesti)

Työssäoppimisen merkitys

Mirjan tahtomista opinnoissa, ja opintojen etenemistä on selkeästi tukenut työssäoppiminen ja siellä koetut positiiviset, merkitykselliset oppimiskokemukset. Työssäoppimisen kokemukset ovat vahvistaneet Mirjan ajatusta siitä, että hän on omalla alallaan:

"Huippukokemuksina on jäänyt mieleen justiin työharjoittelu [työssäoppiminen]. Ne on joka kerta (paitsi viimeisin) ollut niin ihania paikkoja, että niitä ei olisi halunnut jättää. Aina on ollut hyvin ammatitaitoisia ohjaajia, jotka on oikeesti välittänyt siitä, että mä oppisin jotain uutta ja saisin hyödyntää vanhoja taitoja. Yksi huippukokemuksista on myös se, kun tajusin suuntautua vanhuksiin. Vanhusten kanssa työskentely on jotain aivan huippua, ja joka päivä saa nähdä ja kuulla kuinka joku on kiittolinen MINUN omasta työpanoksesta. Mikään ei töissä ole iha-

nampaa kuin vanhuksen hymy ja kiitos siitä, että on tehnyt vain omaa työtään."
(Mirja 21.5.2006, sähköpostiviesti)

Työpaikkaohjaajalla on tärkeä rooli opiskelijan oppimisprosessin tukemisessa (vrt. Wilkes 2006). Hyvällä ohjaajalla on positiivinen asenne opiskelijan ohjaukseen, hän pystyy tarjoamaan yksilöllistä tukea, sekä on hyväksyvä ja ystävällinen (Wilkes 2006). Näitä ominaisuuksia myös Mirja korosti: *"...se oli niin sellanen... sympis... se heti ymmärsi... yhteistyö toimi hyvin..."* (Mirja 18.11.2005). Opintoja jälkikäteen pohtiessaan Mirja oli tyytyväinen työssäoppimisen ohjaukseen:

"Työpaikkaohjaajien merkitys on siis ollut hyvinkin suuri. Jokaisella työharjoittelulla minulle on suotu mukava ohjaaja ja he ovat minua opettaneet parhaansa mukaan. Ilman heitä en välttämättä olisi tässä vaiheessa elämäni kun nyt olen."
(Mirja 21.5.2006, sähköpostiviesti)

Opiskelijat haluavat ja odottavat saavansa palautetta toimistaan (Hulkari 2006, 105). Näin myös Mirja; matkan varrella hän olisi välillä toivonut saavansa enemmän ohjausta työssäoppimisessaan, hänen mukaansa opiskelijoita käytettiin liikaa työntekijöinä:

"... ei me saatais olla työntekijöitä... nyt mä oon opiskelija, niin mä haluan ohjausta... vaikka mä osaisinkin ne hommat, niin silti tulis parempi fiilis, jos joku kuitenkin aina tulis kattoon et miten mä teen sen... sit vois neuvoa, et teenks mä sen oikein vai väärin..." (Mirja 4.4.2005)

Henkilökohtaisen palautteen saaminen ja yksilöllinen ohjaus työssäoppimisessa tekee myös osaltaan siitä tärkeän ja merkityksellisen. Tällaista ei koe kouluoppimisessa.

"Minä kun katon täällä teoriassa, katon ryhmänä, mutta totta kai myös yksilönä..."

Mutta se ei oo niin yksilöllistä palautteen antamista ja tukemista ja ohjaamista kuin siellä työelämässä kun työssäoppimisjaksoilla. Siellä kun on aina se yks opiskelija, ja hänen siihen oppimiseensa hyvin laajasti pureudutaan. Sen takia ne varmaan on niin merkityksellisiä opiskelijoille, että ne saa sitä yksilöllisempää palautetta kuin mitä täältä teoriaopinnoista.” (tutoropettaja 30.3.2005)

Opiskelija saattaa tehdä jopa valintansa koulutusohjelman suhteen hyvän työpaikkaohjaajansa perusteella (ks. Huh-tala 2005b). Ehkä myös yksi hyvän ohjaajan kriteeri on se, että ohjattava voi nähdä ohjaajassa itsensä tulevaisuudessa (vrt. possible social identities, Cinnirella 1998). Toisaalta on järkevää myös nähdä, millaiseksi ei halua tulla:

”... kyl mä sit joskus elämässäni haluun tehdä jotain muutakin... mä haluan, et mä nautin mun työstä. Koska huomaa tuollaki, et oli sellasia katkeroituneita [hoitajia], kun ne oli koko ikänsä tehnyt tota työtä...” (Mirja 13.4.2004)

Oppimiskokemuksia

Työssäoppimisjaksojen jälkeen Mirja kuvasi oppineensa ihmishuuhdetaitoja, hoitotyön kädentaitoja, tiimissä työskentelyä, ja senkin, että hoitotyö on vuorotyönä rankkaa.

”Ihan kivaa... Ku mä oon hoitanu paljon lapsii, mut se oli ihan erilaista, kun niit oli niin paljon. Oppii paljon asioita. Pyyhkiin pienten lasten pyllyi... (naurua). No ei... Siellä oppii ainakin silleen, et toiset lapset on ujompii kun toiset, niin jokaist lasta pitää lähestyy eri tavalla. Toiset voi siit säikähtää, jos on silleen semmonen hyökäävä.” (Mirja 18.12.2003)

”...sitte mä olin mukana, kun laitettiin kuollutta... ei se niin kauheeta ollu, kyl oli ihan kivaa silleen oppia uutta, nähä

vähän, miten se tehdään...” (Mirja 7.12.2004)

”...mä sain pistää insuliinikynällä ja ihan hirveen hirveesti jakaa lääkkeitä...”

(Mirja 18.11.2005)

”... mä opin insuliinipiston ja verensokerin mittauksen... ja sitte, en mä oo koskaan vaihtanu niinku aikuiselle ihmiselle vaiippoja... enkä mä oo koskaan tehny vuodepesua, et senkin mä opin siellä... tiimityöskentelyä... sit mä opin myös siel, et työnteko on joskus todella rankkaa, varsinkin jos on iltavuorossa torstaina ja perjantaina menee aamuvuoroon...”

(Mirja 7.12.2004)

Jälkeenpäin opintoja arvioidessaan Mirja toivoi, että opiskeluaikana olisi harjoiteltu enemmän käytännön työhön liittyvää tekemistä, hoitotyön kädentaitoja, joissa hän opiskelun aikana koki omassa osaamisessaan puutteita ja epävarmuutta, mm. verenpaineen mittausta.

”Jos saisin muuttaa lähihoitajan opintoja niin jättäisin siitä pois musiikin, kuvataiteen ja liikunnan (ja matikan .. no ei kai ..). Minusta nuo aineet ovat ihan turhaa ja pelkkää ajan haaskausta, kun tuohon tuntimäärään voisi lisätä vaikka jakotunteja hoitotyössä. Hoitotyön tunninit ovat aikoinaan olleet minulle todella tärkeitä, koska siellä on saanut opetella omaa osaamistaan... Verenpaineen mittausta tulisi harjoitella enemmän, sekä pistoja ja verensokerin mittausta. Kaikkea hoidollista ja sairaanhoidollista, koska niitä tunteja on hyvin vähän. Paremmiin oppii silloin kun saa tehdä ... Emmä ainakaan opi tekemään jotain asiaa jos luen vaan kirjasta tai kuuntelen kun opettaja kertoo, että miten se tulee tehdä.”

(Mirja 21.5.2006, sähköpostiviesti)

Mirjan viimeinen lukukausi

Mirja suoritti useita rästiopintoja viimeisellä lukukaudella, koska hän todella halusi valmistua aikataulun mukaisesti. Suorittamaton lääkelaskutentti oli vaarassa estää Mirjan pääsyn viimeiselle työssäoppimisjaksolle, ja sitä kautta siirtää Mirjan valmistumista.

”Opinnot ei tällä hetkellä mee niin hirveen hyvin. ...[lääke]laskut on vielä suorittamatta, olen käynyt nyt erityisopettajan kanssa harjoittelemassa, mut nyt täytyy päästä läpi tai en pääse kentälle [työssäoppimisjaksolle], ja sit opinnot pitkittyy. Tonkin asian jos oisin tiennyt niin oisin aikasemmin yrittänyt paremmin mutta se mein oma opettaja ei informoi.”
(Mirja 5.2.2006, sähköpostiviesti)

Viimeistenkin ”ongelmien” yli kantoi vahva tahtominen sekä tietoisuus siitä, että työssään Mirja tiesi pärjäävänsä, olevansa hyvä ja pidetty, ja että työhön on mukava mennä. Mirjalle annettiin vastuuta ja häneen luotettiin.

”Muuten menee ihan kivasti. Oon tehnyt tosi paljon keikkaa X:n kotihoitoon, ja siellä on mulle sijaisuus paikka avoinna kun valmistun. Työstä saa aina lisä-motivaatiota koulun käyntiin, kun silloin muistaa miksi oon tälle alalle lähtenyt :D”
(Mirja 5.2.2006, sähköpostiviesti)

Mirja sai suoritettua sen pahimman rästin, lääkelaskut ajoissa, ja oli onnellinen:

”Nyt sain suoritettua [lääke]laskut perjantaina ja pääsen kentälle [työssäoppimisjaksolle] :D
(Mirja 19.2.2006, sähköpostiviesti)
”Ei pitäs ainakaan valmistumista uhata mikään :)”
(Mirja 20.2.2006, sähköpostiviesti)

Opinnot olivat Mirjalle keino päästä haluamaansa työhön. Opiskelu sinänsä ei häntä kiinnostanut. Hän ei myöskään ajatellut koskaan jatkavansa opiskelua hoidotalalla eteenpäin. Hän koki olevansa niin tekevä, toiminnallinen ihminen, että työhön liittyvä mahdollinen kirjoitustyö olisi hänelle vierasta. *”Mä vihaan paperihommia. Siks mä en haluis mikskään terveydenhoitajaksi.”* (Mirja 18.11.2005)

Opinnot olivat Mirjalle urakka, joka piti suorittaa. Opinnot kokonaisuudessaan eivät olleet merkittävä oppimiskokemus:

”... opinnot on tuntuneet kokonaisuudessa rankilta. Koko kolme vuotta on ollut jotenkin pakolla koulussakäymistä, vaikka motivaatiota on ollut... mutta jotenkin koulu ei oo kiinnostanut enää yläasteen jälkeen... ei kyllä silloinkaan. Opiskelu kyllä kannatti. Kohta on valmistuminen, ja mulla on hyvä ammatti, ei jää ikinä aikaan työttömäksi.”
(Mirja 21.5.2006, sähköpostiviesti)

Pohdintaa

Työvaltainen koulutus, työammatti, työelämäpainotteinen koulutus, työkoulu, työssäoppimisen lisääminen... Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa on viime vuosina kokeiltu työssäoppimisen määrän lisäämisen, tai joustavamman / yksilöllisemmän oppilaitoksessa ja työpaikalla tapahtuvan opiskelun vuorottelun vaikutusta esimerkiksi juuri kouluallergisten tai oppimisvaikeuksisten opiskelijoiden opiskeluun. Monissa ESR-rahoitteisissa koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisyyn tähdänneissä (Innopajat) projekteissa juuri työssäoppimisen lisääminen on ollut yksi keskeisimmistä toimintamuodoista. Pohdin tässä Mirjan opiskelua peilaten sitä sellaiseen opiskeluun, jossa työssäoppiminen on

ollut tärkein oppimismuoto.

Itä-Suomen työkoulu -hankkeessa mukana olleessa Pohjois-Karjalan ammattiopistossa työkouluryhmissä työssäoppiminen oli käytetyistä oppimismenetelmistä tärkein: opinnoista noin 60 prosenttia tapahtui työssäoppimispaikoilla. Työkoulun kokemusten mukaan tämä tuntui sopivan hyvin opiskelijoille, joilla oli oppimisvaikeuksia tai kouluallergiaa. (Koskela 2004, 74.) Työkoulumallissa uskotaan, että työmuotoisella koulutuksella voidaan tuottaa ajanmukaista ammattitaitoa ja samalla edistää nuorten kiinnittymistä yhteiskuntaan. Kouluallergisille nuorille työn kautta tapahtuva oppiminen nähdään pedagogisesti parhaimpana vaihtoehtona löytää kokemuksellista mielekkyyttä ja kosketuspintaa opetettavaan ainekseen. (Hämäläinen & Komonen 2003, 43.)

Löytyykö työssäoppimisesta vastaus kouluallergisten nuorten koulutukseen? – kysyy Katja Komonen artikkelissaan (Komonen 2003). Mirjan kokemusten perusteella vastaus on: kyllä. Mirja toteaa valmistumisen kynnyksellä, että:

”Parasta opinnoissa ja hyödyllisintä on ollut työharjoittelut. Tekemällä oppii ja kun mä olen enemmän tekevä ihminen. En jaksa istua tunnilla ja kuunnella kun joku elämäänsä kyllästynyt opettaja paasaa samoista asioista tunnista toiseen. Työharjoittelussa olen suurimman ammattitaidon saanut.”

(Mirja 21.5. 2006, sähköpostiviesti)

Kouluallerginen opiskelija tulee puoli tuntia tai tunnin myöhässä kouluun (jos ei kokonaan jää pois), on puoliuunessa pari ensimmäistä tuntia, sitten juttelee tunteilla kavereidensa kanssa tai puuhailee omiaan, ruokatunnin jälkeen hänelle tulee ”pänsärky”, tai hän lähtee kotiin muuten vain ilman mitään selitystä. Eivät-

kö nämä oireet ole selvä osoitus kouluoppimisen merkityksettömyydestä? Voisiko tämänkin, tavallaan näillä opiskelijoilla hukkaan menevän ajan käyttää eri tavalla niin, että siitä olisi oppimisen kannalta hyötyä – esimerkiksi työssäoppiseen? Opiskelussa tavoitteena on oppilaitoksessa opiskeltavan teorian ja työssäoppimisen käytännön yhteensitominen ja työssäoppimisen kokemusten reflektointi. Reflektointikin on taito, ja kuten kaikki taidot, se myöskin pitää oppia harjoittelemalla sitä (O’Regan & Fawcett 2006). Opettaako koulu reflektointia, vai olettaako se esimerkiksi teoriaa tarjotessaan, että opiskelija itse pystyy työssäoppimisjaksolla liittämään teorian käytäntöön? Mirjan kohdalla teoria ei liittynyt käytäntöön, ainakaan niin, että Mirja itse sen olisi huomannut: *”...mä oon oppinu oikeestaan varmaan niinku kaiken töissä... ei mulle oo jääny koulusta niinku mitään päähän... kaikilla työharjoittelujaksolla mä opin ihan sikana...”* (Mirja 18.11.2005)

Työkoulussa kehitetty työkoulupedagogiikka ei tarkoita pelkkää työssäoppimista ja sen lisäämistä, vaan se voisi oppilaitostasollekin sovellettuna tarkoittaa mm. seuraavia, Mirjan kaltaisten oppijoiden oppimista palvelevia toimintaperiaatteita ja käytäntöjä:

- Tekemällä oppimisen periaatteen soveltamista
- Yksilöllisyyttä tavoitteissa, menetelmissä ja arvioinnissa
- Kokemuksellista ja toiminnallista oppimista
- Työvaltaisten opiskelupolkujen räätälöintiä niitä tarvitseville opiskelijoille, työssäoppimisen määrän ja laadun nostamista
- Erilaisten oppimisympäristöjen hyödyntämistä ja nivomista toisiinsa (Hämäläinen, Eskelinen, Kiiski, Komonen & Rautiainen 2005, 96-97).

Työpaikka voi olla nuorelle koulutukselle rinnasteinen pärjäämisen kenttä, jossa hankituilla onnistumisen kokemuksilla hän voi kompensoida aiempia koulutuksellisia epäonnistumisiaan. Työpaikoilla nuori ei opi pelkästään teknisiä tietoja ja taitoja, vaan hän oppii myös tulemaan toimeen erilaisten työntekijöiden kanssa (Komonen 2002, 58).

Vaikka koulussa menee opiskelijan arvon mukaan heikommin, työssäoppiminen voi sujua paremmin. Esimerkiksi koulussa heikosti tai tyydyttävästi menestyneistä opiskelijoista yli puolet arvioi työssäoppimisensa sujuneen hyvin tai erinomaisesti (Virtanen, Tynjälä & Valkonen 2005, 66).

Mirja sai työssäoppimisesta pelkästään todella hyviä arvosanoja, ja työssäoppimisessa Mirjan tutoropettajakin näki Mirjan toisin silmin:

”Sehän meni aivan loistavasti. Se on ihan eri ihminen. Se on kuin eri Mirja siinä miljöössä... Työelämässä mä tapasin erittäin niinku kypsän, itseohjautuvan, omista asioistaan vastuuta kantavan nuoren. Aivan upean, siis kerta kaikkiaan. Mutta sitten kun se tuli tänne koululle, niin sit mä olin, että ei voi olla totta... se rähjäs ja rämpätti ja paisko ovia...” (tutoropettaja 30.3.2005)

Oliko siis olemassa kaksi Mirjaa: Mirja, joka työelämässä loisti ammatillisesti omalla alallaan, ja Mirja, joka käyttäytyi ja viihtyi huonosti koulussa – vai oliko olemassa vain yksi Mirja, joka oli välillä itselleen ja omalle oppimiselleen oikeassa, ja välillä väärässä oppimisympäristössä?

Tarinan loppu

”Ei tarinoilla ole loppuja tai alkuja. Me

vain kehystämme palasen elämää tai kuvitelmaa. Voit laittaa viimeisen pisteen minne haluat. Joskus ihmiset laittavat sen jonkin iloisen tapahtuman jälkeen, että loppu olisi onnellinen, tai surullisen tapahtuman jälkeen, että syntyisi tragedia.

Jos joskus kirjoitat tarinan minusta, lupaa, ettet laita loppua mihinkään kohtaan. Eikö mihinkään? Ihmiset eivät pidä tarinoista, joilla ei ole loppua.

No anna piste sitten heille, ja anna heidän laittaa se siihen kohtaan kuin he itse haluavat. Se on kaunis ajatus. Lupaan tehdä niin.” (Kouros 1997, 82)

Mirja halusi laittaa omaan tarinaansa pisteen valmistumisen kohdalle, koska valmistuminen oli hänelle tärkeä asia ja merkitsi suurta elämänmuutosta:

”Työpaikka on valmiina, ja en malta odottaa, että pääsen ihan OIKEISIIN töihin ja tienaani kuukausi palkkaa, ja jos en halua niin mun ei tarvii enää ikinä mennä kouluun :D”

(Mirja 21.5.2006, sähköpostiviesti)

Valmistumisen jälkeinen tulevaisuus näyttäytyi Mirjalle kaiken kaikkiaan positiivisena. Hän odotti, että saa tehdä työtä ammatissa, johon on valmistunut. Toisaalta, mikäli joskus myöhemmin väsyisi työhönsä, hän olisi valmis harkitsemaan alanvaihtoa – asiakkaiden hyväksi.

”Tulevaisuus... se näyttää hyvältä... mulla alkaa työsuhde X:n kotihoidossa kesäkuussa, sitten loppukuusta olen ulkomailta... sitten koko kesä menee nopeesti kun teen vaan iltavuoroja... ainakin suurimmaks osaks. No niin... sit teen töitä ja töitä ja töitä... 2007 me ostetaan miehen kanssa oma talo... sit teen töitä ja töitä ja töitä, ja sitten hommaillaan sen talon kanssa ... v. 2008 menee toosi nopeesti... ja 8.8.2009 mennään naimisiin... ja ehkä

2010 voisin harkita lasta :D Mulla on hyvä elämä sitten :) Sit jään äitiyslomalle ja me saadaan tyttövauva :D Ja sit, jos en enää halua olla lähihoitaja, niin lähden automaalarikouluun. Tai no, se on haaveena, et jos kyllästyn omaan työhön niin en jää sinne, koska siinä kärsii myös asiakkaat!”

(Mirja 21.5.2006, sähköpostiviesti)

Kiitos Mirja, kerroit tarpeeksi. Toivotavasti me opettajatkin opimme tarinastasi jotain. Onnea elämääsi!

Lähteet

Cinnirella, M. 1998. Exploring temporal aspects of social identity: the concept of possible social identities. *European Journal of Social Psychology* 28, 227-248.

Corno, L. & Kanfer, R. 1993. The role of volition in learning and performance. In Darling-Hammond, L. (ed.) *Review of Research in Education*, Vol. 19, Washington DC: American Educational Research Association, 300-341.

Huhtala, S. 2003. Kohtaamisia lähihoitajakoulutuksen arjessa. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja A4:2003.

Huhtala, S. 2005a. Tukitoimia oppimiseen ja opiskeluun – yksi ratkaisuyritys ammatillisen koulutuksen keskeyttämisen vähentämiseksi. *Aikakauskirja Kasvatus* 2/2005, 126-137.

Huhtala, S. 2005b. ”Olihan se kasvun paikka kyllä” – Kristiinan opiskelutarina. Julkaisussa Havu-Nuutinen, S. & Heiskanen, M. (toim.) *Yhtenäistyvät vai erilaistuvat oppimisen ja koulutuksen polut*. Kasvatustieteen päivien 2004 julkaisu. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Kasvatustieteiden tiedekunta. Joensuun yliopisto. http://joypub.joensuu.fi/publications/other_publications/kasvtied_paivat/

Huhtala, S. & Luukka, K. 2004. ”Se hoitaminen –jutska” – opiskeluun motivoituminen lähihoitajakoulutukseen hakeuduttaessa. Julkaisussa Mietola, R. & Outinen, H. (toim.) *Kulttuurit, erillaisuus ja kohtaamiset*. Kasvatustieteen päivien 2003 julkaisu. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitos. www.helsinki.fi/ktl/julkaisut/ktp-2003/

Hulkari, K. 2006. Työssäoppimisen laadun kä-

site, itsearviointi ja kehittäminen sosiaali- ja terveysalan ammatillisessa peruskoulutuksessa. Tampereen yliopisto. *Acta Universitatis Tampereensis* 1163.

Hämäläinen, J., Eskelinen, T., Kiiski, E., Komonen, K. & Rautiainen, J. 2005. Elämän syrjästä kiinni. Kuvaus Itä-Suomen työkoulu 2000 –hankkeen toiminnasta. Itä-Suomen työkoulun julkaisu 10. Kuopio.

Hämäläinen, J. & Komonen, K. 2003. Työkoulumalli ammatillisessa koulutuksessa. Itä-Suomen työkoulun julkaisu 2. Kuopio.

Komonen, K. 2002. Työkoulumalli ja ammatillisen koulutuksen muutostarpeet. *Nuorisotutkimus* 3/2002, 55-59.

Komonen, K. 2003. Löytyykö työssäoppimisesta vastaus kouluallergisten nuorten koulutukseen? *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 2/2003, 35-46.

Koskela, S. 2004. Työssäoppimisesta mielekkyyttä ammatin oppimiseen. Julkaisussa Hämäläinen, J. & Komonen, K. (toim.) *Työkoulutoiminnan käytännön sovellutukset – kokemuksia kuudesta oppilaitoksesta*. Itä-Suomen työkoulun julkaisu 4. Kuopio, 71-89.

Kouros, A. 1997. Gondwanan lapset. Helsinki: Lasten keskus.

O'Regan, H. & Fawcett, T. 2006. Learning to nurse: reflections on bathing a patient. *Nursing Standard* 20 (46), 60-64.

Schunk, D. & Zimmerman, B. 2003. Self-Regulation and Learning. In W. Reynolds & G. Miller (Eds.) *Handbook of Psychology*. Volume 7. Educational Psychology. John Wiley & Sons, Inc., 59-78.

Takala, M. 1992. ”Kouluallergia”: yksilön ja yhteiskunnan ongelma *Acta Universitatis Tampereensis*. Ser A vol 335. Tampere : Tampereen Yliopisto.

Virtanen, A., Tynjälä, P. & Valkonen, S. 2005. Työssäoppiminen opiskelijoiden arvioimana Helsingin kaupungin ammatillisissa oppilaitoksissa. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja A1:2005.

Wilkes, Z. 2006. The student-mentor relationship: a review of the literature. *Nursing Standard* 20 (37), 42-47.